

Het MAB vóór 50 jaar

A. F. Tempelaar

mei 1939

J. F. Haccou, destijds nog Drs., schrijft over 'Restrictie en kostprijs bij rubber en thee'. Hij onderzocht wanneer en in welke mate de uitgaven op de plantages als gevolg van de beperkingen in produktie, opgelegd door restrictiemaatregelen van de overheid, leiden tot verliezen dan wel tot verhoging van de kostprijs. Het verhaal is sterk theoretisch, want bij wereldprijzen van deze produkten zullen kostprijsverhogende factoren evenzeer tot verliezen leiden. Een soort l'art de grouper les chiffres.

H. H. M. Foppe vervolgt en besluit zijn beschouwingen omtrent de accountantsverklaring in de gepubliceerde jaarrekeningen. Thans zijn eerst de jaarverslagen van 44 ondernemingen uit de industrie aan bod; 27 er van hebben een accountantsverklaring in een of andere vorm opgenomen. Hierbij kwam de 'blote handtekening' meermalen voor. In de resterende 17 jaarverslagen werd in 5 gevallen in het verslag van commissarissen vermeld dat accountantscontrole had plaatsgevonden.

In een geval dat twee accountantsfirma's gezamenlijk de jaarrekening controleerden vraagt Foppe zich af hoe de tuchtrechtelijke respectievelijk de civiel- en strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor beide firma's is geregeld. Daar waar – in een ander geval – twee leden van eenzelfde accountantsfirma collectief tekenen acht Foppe het van belang dat een deskundige de juridische consequenties van een dergelijke wijze van tekenen voor de betrokken accountants eens nader belicht.

Van de 7 onderzochte jaarverslagen van scheepvaartmaatschappijen bevatten er 4 (de grootsten) geen accountantsverklaring. Bij één onderneming werd alleen de balans gecertificeerd. De betrokken accountant vermeldde in zijn verkla-

ring dat hij bij de uitoefening van toezicht op de boekhouding respectievelijk van de controle steunde op de interne overeenstemming en op interne controle. De kritiek van Foppe laat van deze mededeling niets heel. Dezelfde accountant maakte het nog bonter wanneer hij voorts opmerkte, dat 'ofschoon de controle niet geheel en al op persoonlijke waarneming van alle boekingsbescheiden heeft berust', hij op goede gronden overtuigd is dat de balans in orde kan worden genoemd.

Van de 16 onderzochte jaarverslagen van cultuurmaatschappijen ontbraken van 5 – waaronder dat van de grootste – de accountantsverklaring. In één geval van de 11 verklaarde de accountant dat de cijfers van Nederlandsch Oost-Indië werden overgenomen conform de opgaven van daar ontvangen. Foppe merkt op dat hier sprake is van een voorbehoud (zonder de hiervoor voorgeschreven formulering). De schrijver acht het zeer aan te bevelen dat de diverse moeilijkheden bij de controle van deze bedrijfstvorm eens door een bevoegde worden uiteengezet in de vakliteratuur of op een studiebijeenkomst.

Van de grootste 14 levensverzekeringsmaatschappijen hadden 11 een accountantsverklaring in hun jaarverslag. Bij verschillende dezer maatschappijen werd in de verklaring verwezen naar de arbeid van een actuaaris, die in dienst van de vennootschap was (soms een directeur). Foppe meende, dat de accountant bezwaar had moeten maken vanwege het ontbreken van een onafhankelijk functionaris.

Een accountant verklaarde dat de concepten der balans en der rekening van winst en verlies zijn nagezien en sluitend bevonden met de gecontroleerde administratie. Een andere vakgenoot deelde mede dat hij de op de balans voorkomende posten heeft geverifieerd met de daarop betrekking hebbende bescheiden en hierdoor heeft kunnen vaststellen, dat de activa welke per balansdatum aanwezig moesten zijn, ook werke-

lijk aanwezig zijn. De accountant deelde verder nog mede dat de aanwezigheid der effecten en schuldbekentenissen van onderhandse leningen met publiekrechtelijke lichamen en de eigendom der vaste goederen, ingevolge een desbetreffend artikel der statuten, door de Raad van Toezicht is geschied.

Met de 20 jaarverslagen van de restpost van ondernemingen besluit Foppe zijn omvangrijk onderzoek (van in totaal 150 jaarverslagen). De restpost biedt dezelfde variaties als reeds bij de andere groepen genoemd. Eén geval steekt echter met kop en schouders boven de andere uit. De accountant heeft een beperkte controle uitgeoefend op de concept jaarrekening. De boekingen in de hulpboeken werden steekproefsgewijze geverifieerd met de originele bescheiden. De accountant heeft zich er van overtuigd dat het bekende afschrijvingsstelsel van het spoorwegbedrijf van de onderneming consequent is voortgezet zonder dat het onderliggende cijfermateriaal van voorgaande jaren is gecontroleerd. Of de afschrijvingsrekeningen een element van reële reserve inhouden valt volgens de accountant buiten zijn verantwoordelijkheid. Ook het pensioenfonds en het ondersteuningsfonds werden niet gecontroleerd, terwijl de waardering van het kantoorgebouw buiten de beoordeling viel. En dan toch de volgende verklaring: Resumerend kunnen wij verklaren dat het onderzoek ons de indruk geeft dat de administratie in alle opzichten uitstekend verzorgd is en dat wij geen enkele aanleiding vinden om de juistheid van bijgaande jaarrekening in twijfel te trekken.

In de rubriek 'Boekbespreking' behandelt Mr. Dr. A. Sternheim het boek 'Vraagstukken over Accountancy, deel Inrichtingsleer', verzameld door mevrouw Margot G. Mey-Koning, echtgenote van Abram Mey. Zij heeft 200 examenvraagstukken Inrichtingsleer van de laatste 12 jaar bijeengebracht en gerubriceerd (zowel naar bedrijfssoort als naar onderwerp). Aan de hand van de 9 onderwerpen, welke mevrouw Mey heeft onderscheiden, heeft Sternheim nagegaan hoe vaak elk onderwerp voorkomt (waarbij in een vraagstuk meer onderwerpen aan de orde kunnen komen). De toppers waren de Administratie

van stand en ontwikkeling der financiële verhoudingen tot derden (101), de Administratie van beweging en stand van voorraden en contracten van grondstoffen, goederen, wissels enzovoort (96) en Statistiek en bedrijfsoverzichten (87). Planning en bedrijfsbegroting (25) en Toepassing van moderne rationele hulpmiddelen der administratie (24) hadden de laagste frequentie. De score van Planning en bedrijfsbegroting acht Sternheim veel te laag, omdat bij de studie der bedrijfshuishoudkunde deze onderwerpen zijns inziens tot de belangrijkste behoren.

Sternheim constateert in de loop van de 12 jaren wel een evolutie, al valt niet te ontkennen dat in de vraagstukken veel herhaling aanwezig is. Hij ziet in de veelheid der vraagstukken een verspilling van denkvermogen en speurzinnigheid. Jaarlijks worden er immers door 5 instanties circa 12 dezelfde soort examens afgenomen, waarbij 40 à 50 vraagstukken moeten worden ontworpen. 'En met dit efficiënte middel moet de efficiency onderwezen worden!'

De schrijver constateert dat het onderwijs zich uitsluitend concentreert op het uitwerken van vraagstukken ('zelfs invloedrijke deskundigen in onze kring achten deze huiswerkmethodiek onvertrefbaar'). Volgens Sternheim moet het uitwerken van vraagstukken een ondergeschikt hulpmiddel blijven ter ondersteuning van de mondelinge voordracht, die de beginselen uiteenzet en toepassingen daarvan geeft.

Wat betreft de geconstateerde evolutie in de vraagstukken doelt Sternheim op het meer op de voorgrond treden van de probleemstelling in plaats van de beschrijving. Voorts wordt meer aandacht besteed aan bepaalde onderdelen van de administratie, zoals efficiency-beoordeling, periodieke winstberekening, overzichten op korte termijn, budgettering grondstoffenpositie enzovoort. Ja, er was zelfs een vraagstuk ten behoeve van de marktanalyse.

Het meinumnummer wordt besloten met een weergave van de volledige tekst van het Ontwerp tot vaststelling van regelen betreffende het accountantswezen.

In de loop van de jaargang 1939 wordt hieraan meer aandacht besteed. Er zal dan nader op een en ander worden ingegaan.